

Asia: VN/23566/2021

Lausuntopyyntö mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Taustatiedot

Onko vastaaja:

Muu järjestö

Mihin hyvinvointialueeseen vastaaja kuuluu (mikäli vastaaja on kunta tai kuntayhtymä tai hyvinvointialue):

-

Vastaajatahon virallinen nimi:

Suomen Lukiolaisten Liitto ry (SLL)

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot:

Sosiaalipoliittinen asiantuntija Iiris Hynönen, iiris.hynonen@lukio.fi

Viranomaisille: mahdollisen lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä:

-

1 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut

1.1 Onko sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä palveluita koskevan pykälän (sosiaalihuoltolain 2 a §, terveydenhuoltolain 8 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2 Sosiaalihuollon palvelut

2.1 Onko yhteisösosiaalityötä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

SLL kannattaa yhteisösosiaalityön nostamista sosiaalihuoltolaissa omaksi pykäläkseen. Tämän lisäksi perusteluissa tulisi tähdentää vielä yhteisösosiaalityön kohderyhmää. Nuorten syrjäytyminen on laaja yhteiskunnallinen ongelma, johon yhteisösosiaalityön kaltaisen toiminnan avulla voitaisiin puuttua ennaltaehkäisevästi ja tarjota apua oikea-aikaisesti.

Nuorisolain uudistuksessa etsivää nuorisotyötä ei esitetty kunnille pakolliseksi tehtäväksi, mutta SLL toivoo, että etsivään nuorisotyöhön ja esimerkiksi työpajatoimintaan panostetaan silti kunnissa. Esityksen perusteluissa (s. 104) mainitaan yhteisösosiaalityön ja etsivän nuorisotyön yhteistyön tärkeys. Paikallisesti tulisi tarkastella miten kunnassa toteutetaan kyseistä vapaaehtoista tehtävää, ja jos sitä ei järjestetä, tulee sosiaalihuollon etsivän työn kohdentua myös alle 29-vuotiaisiin.

2.2 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

SLL pitää pykälän sisältöä erittäin ajankohtaisena ja tärkeänä. Erityisesti nuorten, mutta myös muiden heikommassa asemassa olevien ihmisryhmien, osalta on havaittu mielenterveyteen liittyvien huolien kasvua ja palveluiden tarve on kasvanut.

SLL ehdottaa, että mielenterveyttä suojaavien tekijöiden vahvistaminen mainittaisiin pykälässä ennen mielenterveyshäiriöiden syntymisen ennaltaehkäisyä, jolloin korostettaisiin enemmän mielenterveyden edistämistä. Mielenterveyttä suojaavien tekijöiden vahvistaminen ehkäisee myös mielenterveyshäiriöiden syntyä.

2.3 Onko päihdetyön palveluna annettavan päiväkeskustoiminnan ja tilapäisen majoituksen pykälän (sosiaalihuoltolaki 24 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.4 Ovatko sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyötä koskevaan pykälään (sosiaalihuoltolain 29 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

SLL kannattaa esitystä. Erityisesti SLL kiittää kirjausta mielenterveys- tai päihde- ja riippuvuuspalveluja tarvitsevan asiakkaan hoidon ja palvelujen jatkuvuuden turvaamisesta. On hyvä, että sosiaali- ja terveydenhuolto toimivat yhteistyössä psykososiaalisen tuen tarjoajina. Lisäksi vastuutahon (sosiaalipäivystys) nimeäminen edistää lain toimeenpanoa. SLL huomauttaa, että tuen tulisi olla saatavilla myös muissa kiireellisissä tilanteissa, kuin äkillisissä onnettomuustilanteissa, kuolemantapauksissa ja suuronnettomuuksissa.

Lisäksi SLL peräänkuuluttaa tiedottamista sosiaalipäivystyksen tehtävistä. Esimerkiksi monet nuoret ei välttämättä tiedä sosiaalipäivystyksen tehtävistä tai sieltä saatavasta avusta, eivätkä myöskään osaa hyödyntää sitä.

2.5 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykososiaalisen tuen pykälän (sosiaalihuoltolaki 29 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

SLL pitää lisäystä aiheellisena ja toivoo sen parantavan psykososiaalisen tuen saatavuutta. Psykososiaalinen tuki on kuitenkin määritelty pykälässä melko suppeasti. Äkillisten traumaattisten tilanteiden psykososiaalisen tuen kehittämisen työryhmän loppuraportissa (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4090-1>) on esitetty psykososiaalisen tuen lakipykälää, jossa sosiaalihuollon psykososiaalinen tuki on määritelty lakiluonnosta laajemmin ja selkeämmin. SLL kannattaa laissa hyödynnettäväksi työryhmän käyttämää psykososiaalisen tuen määritelmää: "Sosiaalihuollon psykososiaalisella tuella tarkoitetaan sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavaa tukea, jolla vahvistetaan asiakkaan toimintakykyä, toimijuutta ja elämäntaitoja sekä autetaan häntä ylläpitämään sosiaalisia suhteita. Traumaattisissa tilanteissa annettavaan psykososiaaliseen tukeen kuuluu myös akuutti kriisityö." Työryhmä esitti määritelmää lisättäväksi uudeksi pykäläkseen.

2.6 Onko päihde- ja riippuvuustyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.7 Onko mielenterveystyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

SLL pitää hyvänä kirjausta siitä, että mielenterveystyö suunnitellaan ja toteutetaan kokonaiskuvaan ajatellen. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sosiaalihuollon mielenterveystyön kokonaisuuden tulee olla saumaton ja varsinkin nuorille räätälöitäviin palvelukokonaisuuksiin tulee panostaa.

2.8 Ovatko omatyöntekijän pykälään (sosiaalihuoltolaki 42 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.9 Onko sosiaalihuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.10 Puuttuuko sosiaalihuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Ei

Perutelut kyllä vastaukselle:

-

3 Terveysthuollon palvelut

3.1 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 20 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

SLL pitää pykälää pääosin hyvänä, mutta esittää jälleen mielenterveyttä suojaavien tekijöiden vahvistamisen mainitsemista ennen mielenterveyshäiriöiden synnyn ennalta ehkäisemistä.

3.2 Onko mielenterveyspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 27 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

SLL pitää olennaisena, että mielenterveyspalveluista säädetään omassa pykälässään. SLL muistuttaa opiskeluhuoltoon kuuluvien perusterveydenhuollon palveluiden, kuten mielenterveyspalveluiden, palvelupolkujen sujuvuuden tärkeydestä. Opiskeluhuollon yksilökohtaisten palveluiden siirtyessä kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle ja yhteisöllisen opiskeluhuollon jäädessä koulutuksen järjestäjien vastuulle on erittäin tärkeää huolehtia varsinkin mielenterveyspalveluihin pääsyn sujuvuudesta. Yhteistyön oppilaitoksen muun henkilöstön ja opiskeluhuollon henkilöstön välillä on oltava saumatonta, jotta tuen tarpeet onnistutaan tunnistamaan ja niihin voidaan puuttua oikea-aikaisesti. Oppilaitoksissa voidaan antaa nuorelle ensivaiheen tukea, mutta myös opiskeluhuollon ammattilaisten mielenterveysosaamista voitaisiin vahvistaa. Tämä vähentäisi painetta muualta terveydenhuollosta.

3.3 Onko päihde- ja riippuvuuspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

SLL toivoo, että esityksen jatkovalmisteluissa perusteluihin lisätään muitakin riippuvuuksia, kuin rahapeliriippuvuus, kuten peli-, shoppailu-, netti-, some- ja seksiriippuvuus. Muiden asiakasryhmien huomioiminen vaatii määrärahojen tarkastelua. Lisäksi SLL painottaa, että päihdeongelma tai päihderiippuvuuteen saatu hoito ei saa missään tapauksessa estää asiakasta saamasta mielenterveyspalveluita tai muita tarvitsemiaan palveluita.

3.4 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa opioidilääkkeillä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.5 Onko kiireellistä hoitoa koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 §) ehdotettu lisäys tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.6 Ovatko terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyötä koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.7 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykologisen tuen pykälän (terveydenhuoltolaki 50 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

SLL:n mielestä psykososiaalisen tuen määritelmän tulisi olla omana pykälänään ja olla äkillisten traumaattisten tilanteiden psykososiaalisen tuen kehittämisen työryhmän loppuraportissa (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4090-1>) esitetyn mukainen. Tämä selkeyttäisi lakia, sillä psykososiaalista tukea käsitellään myös muissa pykälissä.

3.8 Onko sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymää hoitoa huumauserikoksissa koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.9 Onko työnohjausta koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.10 Onko terveydenhuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.11 Puuttuuko terveydenhuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Ei

Perustelut kyllä vastaukselle:

-

4 Mielenterveyslaki

4.1 Ovatko ohjausta ja valvontaa koskevaan pykälään (mielenterveyslaki 2 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

4.2 Onko tahdosta riippumattoman hoidon järjestämistä koskevan pykälän (mielenterveyslaki 3 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

4.3 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa koskevan pykälän (mielenterveyslaki 6 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

5 Päihdehuoltolaki

5.1 Onko mielestänne perusteltua, että mahdollisuus määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon väkivaltaperusteella poistettaisiin?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

6 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

6.1 Ovatko Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

7 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista

7.1 Ovatko ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain 2 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

8 Laki Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä

8.1 Ovatko Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain 1 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

9 Huumausainelaki

9.1 Ovatko huumausainelain 4 §:n 2 momenttiin ehdotetut muutokset perusteltuja?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

10 Laki Vankiterveydenhuollon yksiköstä

10.1 Onko Vankiterveydenhuollon yksiköstä annettuun lakiin ehdotettu uusi 16 a § perusteltu?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

11 Siviilipalveluslaki

11.1 Ovatko siviilipalveluslain 93 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

12 Laki henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa

12.1 Ovatko henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 35 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

13 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

13.1 Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14 Vaikutusten arviointia, toimeenpanoa ja aikataulua koskevat kysymykset

14.1 Ovatko arviot esityksen kustannusvaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14.2 Ovatko arviot lapsivaikutuksista mielestänne realistiset?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Lapsivaikutusten arvioinnissa on huomioitu monia eri näkökulmia ja myös lasten vanhempien palveluiden vaikutusta heidän lapsiinsa. Tärkeä näkökulma on myös nuoruuden siirtymävaihe, jolloin vastuu omien asioiden hoitamisesta siirtyy nuorelle itselleen, ja tällöin palveluiden piiristä tippumisen riski myös kasvaa. SLL pitää erityisen tärkeänä yhteistyötä esityksessä mainittujen sote-palveluiden ja opiskeluhuollon palveluiden välillä.

14.3 Ovatko arviot muista vaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14.4 Kommentit koskien ehdotusta lakimuutosten voimaantuloajasta 1.1.2023 ja muutosten toimeenpanoa?:

-

15 Asetusluonnokset

15.1 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi mielenterveysasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.2 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi päihdehuoltoasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.3 Kommentit koskien ehdotusta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi hyväksyttävästä hoidosta huumausainerikoksissa?

-

16 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen

16.1 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

SLL katsoo, että nuorten perustason mielenterveystyötä tulee vahvistaa perusterveydenhuollon toimenpiteiden lisäksi osana opiskeluhuollon arkea. Lievemmissä mielenterveysongelmissa puutteellinen perustason hoito johtaa helposti medikalisaatioon: opiskelijasta tulee jonotuksen jälkeen nuorisopsykiatrisen erikoissairaanhoidon potilas sen sijaan, että hän saisi apua tutussa opiskeluympäristössä. Nopea matalan kynnyksen apu opiskeluhuollossa vähentäisi tarvetta erikoissairaanhoidolle.

SLL esittää viittä toimenpidettä toisen asteen opiskelijoiden mielenterveystyön kehittämiseen:

1. Turvataan asiantuntijoiden riittävä määrä ja palveluiden resursointi. Eduskunta on päättänyt sitovista mitoituksista opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluihin, mutta SLL on huolissaan mitoitusten riittävydestä. Viime vuosina nuorten palvelutarve on kasvanut erityisesti psyykkisen pahoinvoinnin lisääntyessä, jolloin asetetut suhdeluvut voivat osoittautua täysin riittämättömiksi. Molempien mitoitusten tultua voimaan tulee selvittää, takaavatko mitoitukset laadukkaat palvelut ja oikea-aikaisen avun opiskelijoille lain edellyttämällä tavalla.
2. Tarjotaan opiskeluhuollossa mielenterveys- tai päihdehoitoa tarvitsevalle ensivaiheen tukea, joka tarkoittaa esimerkiksi tiivistä ammattilaisen tarjoamaa arviointia, tukea, selvittelyä, neuvontaa ja psykososiaalisia hoitomuotoja. Tuetaan lisäksi opiskeluhuollon toiminnan ja laadun kehittämistä.
3. Perustetaan toisen asteen opiskeluterveydenhuoltoon moniammatilliset mielenterveystiimit. Oppilaitoksen opiskeluhuollosta opiskelija ohjataan tähän opiskeluterveydenhuollon tiimiin, mikäli ensivaiheen tuen ei katsota tuovan riittävää tulosta tai ongelma ei ole opiskeluhuollossa alun alkaenkaan hoidettavissa. Moniammatilliset tiimit arvioivat, tutkivat ja tekevät hoitosuunnitelman sekä voivat tarjota itse tai palvelusetelin turvin hoitoa, esimerkiksi yksilö- ja ryhmämuotoisia psykososiaalisia interventioita sekä lyhytpsykoterapiaa. Tarvittaessa opiskelija ohjataan eteenpäin esimerkiksi Kelan kuntoutuspsykoterapiaan tai erikoissairaanhoidon.
4. Järjestetään täydennyskoulutuksia. Opiskeluhuollon ammattilaisille tulee järjestää mielenterveysstrategian mukaisesti systemaattista täydennyskoulutusta, jonka painopisteenä on mielenterveyden häiriöiden tunnistaminen ja hoito sekä näyttöön perustuvien psykososiaalisten hoitomuotojen osaamisen vahvistaminen.
5. Huomioidaan järjestölähtöinen toiminta osana palveluntarjontaa. Paikalliset sosiaalialan yhdistykset edistävät monin tavoin mielenterveyttä. Kuntien ja hyvinvointialueiden tulee tukea ja vahvistaa järjestölähtöistä toimintaa tuottamalla ja kehittämällä yhteistyössä järjestöjen kanssa toiminnalle tehokkaita rahoituskanavia ja yhteistoimintamalleja.

Hynönen Iiris
Suomen Lukiolaisten Liitto